

โครงการการประเมินงานสร้างเสริมสุขภาพและป้องกันโรคระดับเขตพื้นที่ 7 จังหวัดภาคใต้ตอนล่าง

1. หลักการและเหตุผล

การสาธารณสุขของประเทศไทยมีความเจริญก้าวหน้าขึ้นอย่างต่อเนื่องมีการพัฒนาด้านการส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรคในกลุ่มเป้าหมายสำคัญ สามารถลดโรคที่เป็นปัญหาสาธารณสุขในอดีตได้มากขึ้นสามารถดูแลรักษาพยาบาลผู้ป่วยได้มากขึ้น แต่อย่างไรก็ตามปัญหาสุขภาพของประชาชนไทยยังไม่หมดไป ตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ 1 เป็นต้นมา ได้มีการพัฒนานโยบายสาธารณสุขที่เน้นการให้บริการรักษาพยาบาลโดยมีการขยายบริการให้ครอบคลุมพื้นที่ทั่วประเทศ จนกระทั่งถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ฉบับที่ 9 ที่มีนโยบายสร้างหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า เพื่อให้ประชาชนได้รับบริการทางสุขภาพทั้งด้านการส่งเสริมสุขภาพการป้องกันโรคการรักษาพยาบาล และการฟื้นฟูสุขภาพ อย่างได้มาตรฐานเสมอภาค และเท่าเทียมกัน

ในปี 2529 องค์การอนามัยโลกได้ประกาศและรับรองกฎบัตรออตตาวา (Ottawa charter) เพื่อสร้างจุดเปลี่ยนสำคัญด้านสุขภาพด้วยงานสร้างเสริมสุขภาพ โดยให้ความสำคัญกับกระบวนการส่งเสริมและสนับสนุนให้บุคคล ครอบครัว และชุมชน มีความสามารถและศักยภาพในการดูแลสุขภาพด้วยตนเอง แต่ในประเทศไทยจากข้อมูลของกระทรวงสาธารณสุขพบว่า รายจ่ายด้านสุขภาพของประเทศไทยส่วนใหญ่เป็นไปเพื่อการรักษาพยาบาลถึงร้อยละ 83.1 ในขณะที่การส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรคมีเพียงร้อยละ 4.5 ของรายจ่ายด้านสุขภาพทั้งหมดของประเทศและมีสัดส่วนที่ค่อนข้างคงที่มาโดยตลอด สอดคล้องกับข้อมูลจากสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) ที่พบว่า งบประมาณด้านการรักษาพยาบาลของประชาชนไทยเฉลี่ยในปี 2545 เท่ากับ 1,300 บาท และเพิ่มขึ้นเป็น 2,600 บาทต่อคนใน พ.ศ. 2555

กระทรวงสาธารณสุขและสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) มีพันธกิจร่วมกันในการจัดบริการที่ส่งผลต่อการส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรคแก่ประชาชนทุกกลุ่มอายุ โดยในปี 2556 ทั้งสองฝ่ายเห็นชอบที่จะปฏิบัติงานร่วมกันเพื่อบรรลุเป้าหมายดังกล่าว และมีการกำหนดตัวชี้วัดเพื่อเป็นแนวทางในการติดตามประเมินผลให้กับหน่วยบริการในพื้นที่ โดยการดำเนินงานในระดับเขตพื้นที่ 7 จังหวัดภาคใต้ตอนล่าง ได้เห็นความสำคัญของการประเมินงานส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรคโดยผู้ประเมินภายนอก ที่สามารถสะท้อนความครอบคลุมและปัญหาอุปสรรคของงานบริการส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรค เพื่อเป็นแนวทางแก้ไขปัญหาและพัฒนาระบบงานส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรคของหน่วยบริการ เพื่อการสร้างเสริมสุขภาพอย่างยั่งยืนของประชากรกลุ่มเป้าหมายในพื้นที่ 7 จังหวัดภาคใต้ตอนล่าง

2. วัตถุประสงค์

- 2.1 เพื่อประเมินผลงานสร้างเสริมสุขภาพและป้องกันโรค ในเขตพื้นที่ 7 จังหวัดภาคใต้ตอนล่างตามตัวชี้วัดความครอบคลุมของงานบริการส่งเสริมสุขภาพป้องกันโรคระดับพื้นฐาน
- 2.2 เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรค รวมถึงแนวทางการพัฒนาและแก้ปัญหาการดำเนินงานส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรคของหน่วยบริการในพื้นที่ 7 จังหวัดภาคใต้ตอนล่าง

3. ผลที่คาดว่าจะได้รับ

- 3.1 การเข้าถึงบริการของประชาชนกลุ่มเป้าหมายต่างๆ ดีขึ้น โดยการนำผลที่ได้จากการประเมินมาวางแผนทางการดำเนินงานบริการส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรค
- 3.2 หน่วยบริการสามารถพัฒนาการให้บริการส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรคโดยการนำผลที่ได้จากการประเมินมาวางแผนทางการดำเนินงานบริการส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรค

4. กลุ่มเป้าหมาย

ประชากรเป้าหมาย 5 กลุ่มอายุของงานส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรค คือ กลุ่มทารก เด็กปฐมวัย วัยทำงาน สตรี ของหน่วยบริการสุขภาพคู่สัญญา (Contracting Unit for Primary Care-CUP) ทุกหน่วย จำนวน 81 หน่วยในเขตพื้นที่ 7 จังหวัดภาคใต้ตอนล่าง ได้แก่ จังหวัด พัทลุง ตรัง สตูล สงขลา ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส

5. ระยะเวลาดำเนินการ

- 1 ปี ตั้งแต่วันที่ 1 พฤษภาคม 2556 – 30 เมษายน 2557

6. วิธีการดำเนินการ

6.1 การเตรียมการ

- 6.1.1 จัดทำรายชื่อพื้นที่และรายชื่อกลุ่มเป้าหมายที่จะดำเนินการเก็บข้อมูล
- 6.1.2 ติดต่อประสานงานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อวางแผนการลงพื้นที่เก็บข้อมูล
- 6.1.3 อบรมให้ความรู้และชี้แจงทำความเข้าใจถึงวิธีการเก็บข้อมูลให้แก่ผู้ช่วยวิจัยภาคสนามที่จะเก็บข้อมูลในพื้นที่

6.2 การเก็บข้อมูล

- 6.2.1 ประชากรศึกษา (Study population) คือ ประชากรเป้าหมาย 7 กลุ่มอายุของงานส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรค คือ กลุ่มทารก เด็กปฐมวัย วัยเรียน วัยรุ่น วัยทำงาน สตรี ผู้สูงอายุ ของหน่วยบริการสุขภาพคู่สัญญา (Contracting Unit for Primary Care-CUP) ทุกหน่วย จำนวน 81 หน่วยในเขตพื้นที่ 7 จังหวัดภาคใต้ตอนล่าง ได้แก่ จังหวัด พัทลุง ตรัง สตูล สงขลา ปัตตานี ยะลา และนราธิวาส
- 6.2.2 กลุ่มตัวอย่าง (Sample) คือ ประชากรเป้าหมาย 7 กลุ่มอายุของงานส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรค คือ กลุ่มทารก เด็กปฐมวัย วัยเรียน วัยรุ่น วัยทำงาน สตรี ผู้สูงอายุของหน่วยบริการสุขภาพคู่สัญญา (Contracting Unit for Primary Care-CUP) ทุกหน่วย จำนวน 81 หน่วยในเขตพื้นที่ 7 จังหวัดภาคใต้ตอนล่าง ได้แก่ จังหวัด พัทลุง ตรัง สตูล สงขลา ปัตตานี ยะลา และนราธิวาสที่ถูกสุ่มขึ้นมาเป็นกลุ่มตัวอย่าง
- 6.2.3 การคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่าง (Sample size calculation)
ใช้สูตรการคำนวณขนาดตัวอย่างสำหรับการคาดประมาณสัดส่วน 1 กลุ่ม

$$n_0 = n_0 = \frac{Z^2 p(1-p)}{e^2}$$

โดย n_0 = ขนาดตัวอย่างที่คำนวณได้

Z = ค่าที่ได้จากตารางการแจกแจงแบบปรกติมาตรฐาน (standard normal distribution) ถ้าใช้ระดับความเชื่อมั่น 95% ชนิด 2 ทางแล้วค่า Z จะเท่ากับ 1.96

p = ค่าสัดส่วนที่ประมาณไว้

e = ค่าความคลาดเคลื่อนที่จะยอมรับได้ (allowable error)

แล้วปรับแก้เนื่องจากทราบจำนวนประชากรเป้าหมายที่แน่นอน (finite population correction for proportions) ด้วยสูตร

$$n = \frac{n_0}{1 + \frac{n_0}{N}}$$

โดย n = ขนาดตัวอย่างที่คำนวณได้หลังจากปรับขนาดตัวอย่างแล้ว

n_0 = ขนาดตัวอย่างที่คำนวณได้จากสูตรแรก

N = จำนวนประชากรที่ทราบค่า

6.2.4 วิธีการสุ่ม (Sampling) มีขั้นตอนดังนี้

- 1) สร้างกรอบการสุ่ม (Sampling frame) จากข้อมูลจำนวนหมู่บ้านและจำนวนประชากรราย CUP และบัญชีรายชื่อประชากรตามกลุ่มอายุและรายชื่อ CUP ทุกแห่งใน 7 จังหวัด
- 2) สุ่มเลือกหมู่บ้านในแต่ละ CUP ด้วยวิธี simple random sampling เพื่อเป็นหมู่บ้านตั้งต้นในการสำรวจ และสำรวจไปจนกว่าจะได้กลุ่มตัวอย่างแต่ละกลุ่มอายุครบตามขนาดตัวอย่างที่คำนวณได้

6.2.5 วิธีการเก็บข้อมูลแบ่งตามชนิดของข้อมูลเป็น 2 ประเภท คือ

- 1) ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data) เก็บโดยการสำรวจภาคตัดขวาง (Cross-sectional survey) จากผู้รับบริการ และผู้ให้บริการ
- 2) ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) แบ่งเป็น 2 ประเภทย่อย คือ
  - เก็บจากหน่วยบริการ เช่น โรงพยาบาล โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล
  - เก็บจากรายงานที่หน่วยบริการส่งมายังสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดหรือหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้อง

6.2.6 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

- แบบเก็บข้อมูล (Data extraction form)
- แบบสอบถาม (Questionnaire)
- แนวคำถามในการสัมภาษณ์ (Interview guideline)

6.2.7 ตัวแปรที่จะเก็บข้อมูล

- ข้อมูลเชิงประชากร:

- เพศ
- อายุ
- ศาสนา
- ภาษา
- การศึกษา
- อาชีพ
- รายได้
- สถานภาพสมรส
- ที่อยู่
- ข้อมูลการรับบริการสุขภาพ:
  - สิทธิการรับบริการสุขภาพ
  - การได้รับบริการสุขภาพตามตัวชี้วัดความครอบคลุมของงานบริการส่งเสริมสุขภาพป้องกันโรคระดับพื้นฐาน (ภาคผนวก 1.)
  - หน่วยบริการสุขภาพที่ไปรับบริการ
  - ระยะทางที่ใช้ในการไปรับบริการ
  - เวลาที่ใช้ในการไปรับบริการ
  - ค่าใช้จ่ายที่ใช้ในการไปรับบริการ
  - ความพึงพอใจในบริการที่ได้รับ

6.2.8 การกำกับติดตาม

- หัวหน้าโครงการและทีมนักวิจัยลงนิเทศงานการเก็บข้อมูลของผู้ช่วยวิจัยภาคสนามในพื้นที่ทั้ง 7 จังหวัดเพื่อกำกับติดตามคุณภาพของการเก็บข้อมูล
- ผู้เก็บข้อมูลตรวจเช็คความถูกต้องและความครบถ้วนของข้อมูลตามตัวชี้วัดที่กำหนด

6.3 การจัดการและวิเคราะห์ข้อมูล

6.3.1 ข้อมูลเชิงปริมาณ

- จัดการข้อมูลด้วยการป้อนข้อมูล 2 ครั้ง (Double data entry) และตรวจสอบความผิดพลาดในการป้อนข้อมูล (Validation) โดยใช้โปรแกรม EpiData version 3.1
- ตรวจสอบความครบถ้วนถูกต้องของข้อมูลโดย logical check และ exploratory data analysis
- นำข้อมูลที่ตรวจสอบความถูกต้องแล้วมาสร้างเป็นฐานข้อมูล
- วิเคราะห์ข้อมูลโดยโปรแกรม R package Epicalc โดยอธิบายค่ากลางและการกระจายของข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา (Descriptive statistics) เช่น ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่ามัธยฐานและพิสัยควอไทล์ และอธิบายสัดส่วนด้วยร้อยละ และเปรียบเทียบข้อมูลระหว่างลักษณะของประชากรประเภทต่าง ๆ และระหว่าง

CUP และจังหวัดด้วยสถิติเชิงเปรียบเทียบ (Comparative statistics) เช่น t-test
Fisher's exact test

6.3.2 ข้อมูลเชิงคุณภาพ

- ตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลโดยการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation)
- วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis)

6.4 การรายงานผล

นำเสนอข้อมูลผลการประเมินงานส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรคตามตัวชี้วัดที่กำหนด ตลอดจนข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนาระบบงานส่งเสริมสุขภาพและป้องกันโรคผ่านรายงาน เว็บไซต์และการนำเสนอต่อผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

7. แผนการดำเนินงาน

การดำเนินงาน	ระยะที่ 1 (พ.ค.- ก.ย.56)					ระยะที่ 2 (ต.ค.56- เม.ย.57)						
	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.
1. การเตรียมการ												
วางแผนการดำเนินงาน												
จัดทำรายชื่อพื้นที่และกลุ่มเป้าหมาย												
ประสานงานหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง												
อบรมผู้ช่วยวิจัยภาคสนาม												
2. การเก็บข้อมูล												
ผู้ช่วยวิจัยภาคสนามลงพื้นที่เก็บข้อมูล												
นิเทศติดตาม												
3. การจัดการและวิเคราะห์ข้อมูล												
จัดการข้อมูล												
วิเคราะห์ข้อมูล												
4. การรายงานผล												
จัดทำรายงาน นำเสนอผลต่อผู้เกี่ยวข้อง												

ภาคผนวก 1.

ตัวชี้วัดของงานบริการส่งเสริมสุขภาพป้องกันโรคระดับพื้นฐาน (Basic PP services) จำนวน 14 ตัวชี้วัด

Basic Services	กลุ่มวัย	ตัวชี้วัดความครอบคลุม
ANC	สตรี	ร้อยละของหญิงตั้งครรภ์ที่ได้รับการฝากครรภ์ครั้งแรกก่อน 12 สัปดาห์ไม่น้อยกว่า 60
ANC	สตรี	ร้อยละของหญิงตั้งครรภ์ที่ได้รับการฝากครรภ์ครบ 5 ครั้งตามเกณฑ์ไม่น้อยกว่า 90
ANC	สตรี	ร้อยละของหญิงตั้งครรภ์ได้รับยาเม็ดเสริมไอโอดีน เท่ากับ 100
ANC	สตรี	ร้อยละของหญิงตั้งครรภ์ระยะใกล้คลอดมีภาวะซีด ไม่เกินร้อยละ 10
PNC	สตรี	ร้อยละของหญิงหลังคลอดได้รับการดูแลครบ 3 ครั้งตามเกณฑ์ ไม่น้อยกว่า 65
WCC	ทารก	ร้อยละของเด็กตั้งแต่ทารกแรกเกิดจนถึงอายุต่ำกว่า 6 เดือนแรกมีค่าเฉลี่ยกินนมแม่อย่างเดียวน้อยกว่า 50
EPI	ทารก	ร้อยละของเด็ก 0-2 ปี ได้รับวัคซีนทุกประเภทตามเกณฑ์ ไม่น้อยกว่า 90 (ยกเว้น วัคซีน MMR ไม่น้อยกว่า 95)
Growth monitoring	ทารก	ร้อยละของเด็ก 0-2 ปี ได้รับการตรวจพัฒนาการตามวัย ไม่น้อยกว่า 80
EPI	เด็กปฐมวัย	ร้อยละของเด็ก 3-5 ปี ได้รับวัคซีนทุกประเภทตามเกณฑ์ไม่น้อยกว่า 90
Growth monitoring	เด็กปฐมวัย	ร้อยละของเด็ก 3-5 ปี ได้รับการตรวจพัฒนาการตามวัย ไม่น้อยกว่า 80
FP	วัยทำงาน	ร้อยละของหญิงวัยเจริญพันธุ์ที่อยู่กินกับสามี ได้รับการวางแผนครอบครัวทุกประเภทไม่น้อยกว่า 80
CA	วัยทำงาน	ร้อยละของสตรี 30-60 ปี ได้รับการตรวจคัดกรองมะเร็งปากมดลูก สะสมถึงปี 2557 ไม่น้อยกว่า 80
CA	วัยทำงาน	ร้อยละของสตรี 30-60 ปี ได้รับการตรวจคัดกรองมะเร็งเต้านม ไม่น้อยกว่า 80
MH	วัยทำงาน	ร้อยละของประชาชนอายุ 30 ปีขึ้นไปได้รับการตรวจคัดกรองภาวะซึมเศร้าไม่ต่ำกว่า ร้อยละ 7